

Gjenvinning og gjenbruk av tungt byggeavfall

KRISE – hvem har ansvaret?

Byggenæringen har gjennom flere år satset millionbeløp for å redusere andelen byggeavfall som blir lagt i deponi. Målet er å stoppe ulovlige fyllinger for å blant annet unngå uønsket spredning av miljøskadelige stoffer. På grunn av manglende oppfølging fra offentlige tilsynsmyndigheter står hele denne satsningen i fare for å mislykkes.

Av Jacob Mehus, Norges byggforskningsinstitutt og Edgar Dønåsen BA Gjenvinning

■ Byggenæringen er en betydelig avfallsprodusent og de siste årene har en rekke private bedrifter sammen med offentlige myndigheter satset store ressurser for å redusere mengden BA-avfall som deponeres og samtidig øke gjenvinningsgraden. Dette gjelder spesielt gjenvinning av betong og tegl som er den dominerende avfallsfraksjonen med ca. 1 million tonn pr. år. Generelt er målsetningen å løse avfallsproblemet på et høyest mulig nivå i avfallshierarkiet (se figur 1). Byggenæringen har i en egen handlingsplan for bygg- og anleggsavfall en ambisiøs målsetning om å redusere mengden byggeavfall som deponeres til 30 % innen utgangen av 2005 [1].

RESIBA-prosjektet har høstet anerkjennelse i byggenæringen for sitt arbeid med å definere bruksområder for resirkulert tilslag (knust betong og tegl). Positive resultater fra fullskala prosjekt har vist at resirkulert tilslag er fullgodt alternativ til naturlige steinmaterialer for en rekke bruksområder. Arkitekter og konsulenter har forstått dette og mange anbudsgrunnlag åpner nå for bruk av resirkulert tilslag. Dette har gitt en svært positiv utvikling med langt større etterspørsel enn tidligere, og forholdene ligger til rette for en betydelig reduksjon av andelen byggeavfall som deponeres.

Til tross for dette synker gjenvinningsandelen dramatisk. Ulovlige fyllplasser blomstrer og useriøse aktører er i ferd med å kvele gjenvinningsindustrien akkurat i

det den har demonstrert sin relevante rolle i bransjen. Fortsetter den negative utviklingen vil det ikke gå lang tid før gjenvinning av byggeavfall er historie, og dalsøkene i Sørkedalen i Oslo fortsetter å fylles med ubehandlet byggeavfall. Dette skyldes i første rekke manglende oppfølging fra tilsynsmyndigheter, dårlig regelverk og manglende politisk handlekraft. En betydelig ressursinnsats over flere år fra byggenæringens aktører som Statens vegvesen, private firmaer, kommune- og fylkesetater, med blant annet kontantstøtte i millionklassen fra ØkoBygg, kan synes å være bortkastet når vi ser hva som har skjedd med gjenvinning av byggeavfallet den senere tid.

Resirkulert tilslag – fra avfall til byggevare

Oslo kommune og en del kommuner i Akershus vedtok i 1994 en

forskrift og et system med avfallsplaner som gjør det mulig å styre byggeavfallet til godkjente gjenvinningsanlegg. Disse forskrifter var avgjørende for utviklingen og representerte starten på en rekke prosjekter knyttet til gjenvinning av byggeavfall. Bransjeutviklingsprogrammet ØkoBygg var en viktig bidragsyter i dette arbeidet. I tillegg ble det i flere store rive- og utbyggingsprosjekter som f.eks. Pilestredet Park, Fornebu, RiT-2000 og Lilleborg, satset på gjenvinning av tungt byggeavfall. Statens vegvesen har i Gjenbruksprosjektet (2002 – 2005) satset mange millioner kroner på utvikling av kunnskap innen bruk av avfallsbaserte materialer til vei bygging for å bidra til økt gjenvinning [3].

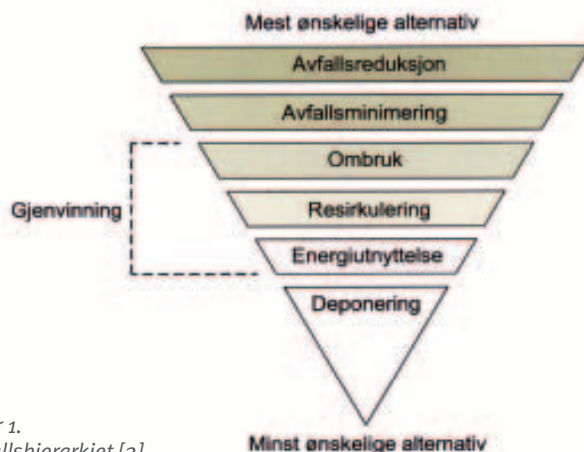
Satsingen har gitt gode resultater. Det foreligger i dag regelverk for bruk av resirkulert tilslag med system for dokumentasjon av ma-

terialegenskaper, samt retningslinjer for bruk som tilslag i ny betong og bruk i veibygging. RESIBA-prosjektet ga ut en egen veileder for bruk av resirkulert tilslag [4]. Bruk av resirkulert tungt byggeavfall er også behandlet i et eget byggetalblad i Byggforskserien [2]. Resirkulert tilslag er i dag etablert som en byggevare og etterspørres som et alternativ til naturlige steinmaterialer for en rekke bruksområder.

Sårbar gjenvinningsindustri mister forretningsgrunnlaget

Midt på 90-tallet etablerte BA Gjenvinning AS sitt gjenvinningsanlegg for betong og tegl på Grønmo i Oslo. Dette er i dag det største gjenvinningsanlegget i Norge. Ved oppstart var resirkulert tilslag vanskelig salgbart og det tunge byggeavfallet hopet seg opp. Denne utviklingen er nå helt snudd. Samtidig har imidlertid avfallsmengdene inn til anlegget falt betydelig (se figur 2) og driften holdes i dag midlertidig i gang med tidligere akkumulerte masser. Dette er en uholdbar situasjon og Oslo risikerer i løpet av kort tid å være uten anlegg for gjenvinning av tungt byggeavfall, og deponering og ulovlige fyllinger vil igjen være det eneste alternativet. Dette er et paradoks når markedet samtidig etterspør resirkulert tilslag som aldri før.

I andre land har myndighetene vært lang mer restriktive. For eksempel har det danske gjenvinningssselskapet RGS 90 i mange år

Figur 1. Avfallshierarkiet [2]

Figur 3. Ulovlig fylling av store mengder tungt byggeavfall foregår fortsatt helt åpenlyst i Oslo-området.

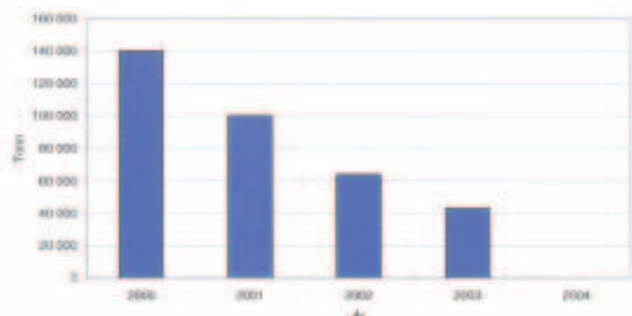
hatt stor suksess med produksjon av resirkulert tilslag og gjenvinner mesteparten av tungt byggeavfall i København området. Dette er et langt større marked enn Oslo, men det er allikevel kun et anlegg som har tillatelse til å drive denne type virksomhet, og nesten all betong- og teglavfall blir styrt hit. Overvåkende myndigheter håndhever regelverket strengt og konsekvensene for byggherrer, entreprenører, eller transportører som ikke følger bestemmelsene er store.

Ulovlig fyllinger og kreativ deponering – med myndighetenes velsignelse

I tillegg til naturlige variasjoner i volumet av riveavfall skyldes svikten i tilgang på råvarer minst to viktige forhold. For det første foregår det betydelig dumping i ulovlige fyllinger (se figur 3) rundt i Oslo-området. Plan- og bygningsetaten i Oslo kommune krever at tiltakshavere utarbeider avfallsplaner og kan styre avfallet til godkjent

gjenvinningsanlegg. Dette følges ikke opp og det deponeres rive-masser på ulovlige mottak i stor skala flere steder. Plan- og bygningsetaten er gjort oppmerksom på dette problemet en rekke ganger, men dessverre gjøres tilsynelatende ingen ting for å få stoppet virksomheten. Dette fører til at useriøse aktører kan operere fritt og konkurrerer ut de som forsøker å drive rivearbeider seriøst. Etter hvert som denne praksisen indirekte legaliseres, ved at myndighetene forholder seg passive, fristes stadig flere til å bryte reglene.

For det andre legges stadig større mengder tungt byggeavfall mer eller mindre ubehandlet i fyllinger, ofte med tillatelse fra bygningsmyndighetene. I Oslo / Akershus-området kjøres betydelige mengder ubehandlet armert betong og teglavfall til store fyllinger (for eksempel støyvoller). Når massene fra hele bygg ofte bare dumpes helt uten kontroll eller behandling kan dette vanskelig sees på som noe an-

Figur 2. Betydelig nedgang i tungt byggeavfall levert til BA Gjenvinning siden 2000.

net enn en kreativ form for deponering og støyvoldene blir rene fyllplasser. For avfallsprodusenten som på denne måten unngår deponavgift til staten (kr. 427,- pr. tonn) er dette naturligvis svært økonomisk lønnsomt. Dette er i beste fall lavverdig bruk av høyverdige materialer og gir kun kortsiktig gevinst for det enkelte anlegget, mens det på sikt er med på å undergrave hele gjenvinningsindustrien.

Disse forholdene er totalt sett i ferd med å fjerne foretninggrunnlaget for et stasjonært gjenvinningsanlegg i Oslo-området. Dette er det største enkeltmarkedet i Norge og dersom man ikke lykkes med kommersiell drift i Oslo, er det lite trolig at dette vil kunne lykkes i andre deler av landet. Dette betyr igjen at gjenvinning vil bli begrenset til enkeltprosjekter der volumet er stort nok til håndtering på stedet, mens alt annet avfall vil ende på lovlig eller ulovlig fyllplasser.

Hvem har ansvaret – hva må skje?

I Oslo er det de kommunale tilsynsmyndigheter med Plan- og bygningsetaten i spissen som represser det største hinderet for fortsatt økt gjenvinning av byggeavfall. For å nå byggenæringens målsetning i Nasjonal handlingsplan er det helt avgjørende at gjeldende regelverk overholdes. Det viktigste enkelttiltaket er å sørge for at ulovlige deponering stoppes. Fortsatt deponering på ulovlige fyllplasser må få konsekvenser for både de som driver fyllplassene og de som velger å transportere avfallet hit. Oslo kommune må følge opp avfallsplaner og i størst mulig grad styre byggeavfallet til godkjente gjenvinningsanlegg. Knusing på stedet slik det er gjennomført i flere store anlegg i Oslo-området, må også vurderes kritisk imot faren for å undergrave stasjonær gjenvinning.

For resten av landet er manglende politisk handlekraft det største hinderet. For at gjenvinning av tungt byggeavfall skal bli vanlig også utenfor Oslo-området må kommunene få anledning til å styre byggeavfallet til et gjenvinningsanlegg (i større kommuner) eller til en godkjent oppsamlingsplass (i mindre kommuner). I dag har mange kommuner i beste fall anledning til å stille krav om avfallsplaner, men uten mulighet til å kunne styre avfallet til et godkjent mottak i rimelig nærhet.

Det er betydelig usikkerhet i avfallsprognosene fra Statistisk sentralbyrå. Dette gjør det svært vanskelig å planlegge på litt lengre sikt for gjenvinningsindustrien. Derfor må det i tillegg på landsba-

sis også innføres skjerpede krav om nøyaktig føring av avfallsregnskap i forbindelse med alle typer riveprosjekter, slik at mest mulig korrekt tallmaterieell danner grunnlaget for statistikk og prognoser i fremtiden.

I Figur 2 går det fram at kun ca. 10 % av det tunge byggeavfallet ender hos et godkjent gjenvinningsanlegg i Oslo. Dette er langt unna de ambisiøse målsettingene som byggenæringen og de offentlige myndighetene har. Kommunalministeren bekreftet i et innlegg på MEFs Avfallsdager i 2003 at målsettingen uttrykt i Nasjonal Handlingsplan om min. 70 % gjenbruk innen utgangen av 2005 ligger fast. I lys av det som nå skjer i praksis virker imidlertid denne målsetningen totalt urealistisk. Det sørgelige faktum er at den lille gjenvinningsindustrien vi har i Norge nå er i ferd med å avgå med døden kort tid etter at den så dagens lys. Det haster med å få offentlige myndigheter til å samle seg om en helhetlig avfallspolitikk og engasjere seg aktivt i oppfylging av regelverket. ■

- [1] Nasjonal handlingsplan for bygg- og anleggsavfall, 2000
- [2] Byggforskeren Byggedetaljer 572.111 Resirkulert tilslag, 2003
- [3] Statens vegvesen Gjenbruksprosjektet www.gjenbruksprosjektet.net
- [4] Mehus, J. og Lillestøl, B., red. Veileder for resirkulert tilslag, RESIBA, Oslo 2002.

letthus

Arbeidsbrakker med solid kvalitet for norske forhold

- Hvile- og spisebrakker.
- Kontorbrakker.
- Helårs toalett-kabiner.
- Asbestsaneringsbrakker.
- Telehytter/sendestasjoner

- ✓ Spesialløsninger.
- ✓ Kort leveringstid.
- ✓ Solide brakker med lang levetid.

Letthus Rindal AS

6657 Rindal
Tlf. 71 66 53 60 - Fax. 71 66 53 73
post@letthus.no

www.letthus.no